

Pravda v české tradici: četba vybraných textů z Husa, Payna, Masaryka, Rádla, Kozáka, Hromádky a dalších - 18 [FF UK]

Ladislav Hejdánek

This is a part of the original document:

[Pravda v české tradici: četba vybraných textů z Husa, Payna, Masaryka, Rádla, Kozáka, Hromádky a dalších \[FF UK\]](#)

jedná se o část původního dokumentu:

[Pravda v české tradici: četba vybraných textů z Husa, Payna, Masaryka, Rádla, Kozáka, Hromádky a dalších \[FF UK\]](#)

◆ seminář, česky, vznik: zimní semestr 1994/1995

◆ seminar, Czech, origin: zimní semestr 1994/1995

Pravda v české tradici: četba vybraných textů z Husa, Payna, Masaryka, Rádl, Kozáka, Hromádky a dalších - 18 [FF UK] [1994]

[strojový, neredigovaný přepis – model Gemini 3 flash – únor 2026]

--- (hejdcn18a_cleaned.flac) ---

Hejdánek: S rytmem toho, že jedenáct měsíců hajloval, chodil v *rajtkách* a vstoupil do *partaje* nacistické, prostě lidé druhého řádu nebo třetího řádu takovouto věc považují za dostatečný důvod, proč Heideggera nečíst. To prostě není možné, je absurdní, abychom něco podobného dělali v našem případě s českými mysliteli. Hromádka je řadou lidí považován za kolaboranta s komunistickým režimem. V mém soudu to není zdaleka takové jako u Heideggera. Rozdíly jsou velice vážné, protože Heidegger nevěděl, co dělá, Hromádka věděl, co dělá.

Zároveň ale je potřeba říci, že právě proto, že věděl, co dělá, tak nikdy neudělal tak šílenou věc, jako udělal Heidegger. Protože Heidegger nevěděl, co dělá, a teprve dodatečně to interpretoval jako heroický čin. Kdežto Hromádka neměl zájem dělat heroické činy a také je nedělal. Ale věděl, co dělá, a chyba je, že to nevěděl dost dobře. Heidegger to vůbec nevěděl, ten prostě nerozuměl situaci, kdežto Hromádka jí rozuměl ne zcela dobře. To je velký rozdíl. Proto pokud jde o posuzování situace, se u Hromádky můžeme naučit mnohem víc než u Heideggera. Co Heidegger říká o tehdejší době, je prostě *patlanina*. To je zajímavé jenom, že on si to tak myslel, ale neosvětlí to vůbec nic. Kdežto když studujete Hromádku, tak zjistíte, že z toho vyanalyzujete mnoho, co osvětlí situaci.

Takže mezi tím je rozdíl. Nicméně analogie je v tom, že my máme velkých lidí málo a je zcela nesmyslné je házet na smetiště dějin, protože v nějakém ohledu selhali. To bychom museli třeba Mukařovského hodit do odpadku taky, protože kolaborace Mukařovského byla fantastická, naprosto nesrovnatelná s Hromádkou. A přesto knihy Mukařovského vycházejí znovu a nikdo na něj nenadáává. Proč tedy ona nějaká zarputilá nevraživost na tuto osobu? Pochopitelně, že nesmíme zamečovat ty chyby, kterých se dopustil ten či onen. Prostě to patří a u *filosofa* a teologa je třeba mít ještě méně shovívavosti než třeba u takového literárního teoretika nebo historika, jako je třeba Mukařovský. Selhání *filosofa* a teologa je potřeba posuzovat daleko přísněji.

Ale to neznamena, že jde jen o odsudek a nezájem. Naopak, takoví lidé musí být předmětem našeho zájmu. Tak to je první věc, která může v této věci komu napadnout. A zadruhé je tam ještě druhá věc, kterou musím říct hned na začátku. Já jsem jednak po dlouhá léta byl v úzkém kontaktu s Hromádkou a už z tohoto důvodu by bylo naprosto nemožné pro mě ho takhle zjednodušeně vyřídit. Já ho znal a vím, že to je jinak.

To je jedna věc. Ale potom možná ještě druhá věc, kterou musím přiznat hned na začátku. Po únoru, když docházelo k těm velikánským změnám a když nastalo masové zatýkání, tak já jsem byl ve funkci posledního místopředsedy Akademické YMCA v Československu. Předsedou byl profesor Souček, teolog. Já jsem byl zároveň předsedou pražského sdružení. Pražské sdružení vždycky mělo tu výsadu, že předseda byl místopředsedou celočeskoslovenským. V této funkci jsem byl v analogické situaci jako funkcionáři celé řady studentských spolků. Ti všichni byli zavřeni a odsouzeni na dvanáct, patnáct, dvacet let. Já jsem měl být taky odsouzený na tolik let. A protože my jsme ještě udělali tu věc, že po únoru jsme zbavili Hromádku předsednictví Akademické YMCA. Udělali jsme ho ze slušnosti čestným předsedou a za předsedu jsme zvolili J. B. Součka.

Takže to byl výraz jisté distance od Hromádky. Ten byl [nesrozumitelné] někde a vrátil se v době těsně po únoru. Vrátil se a tady mu říkají všude akční výbory, co budeme dělat, se optali na teologické fakultě. Nikdo nevěděl, že Hromádka už, ještě než odjel, tak už bylo s ním domluveno, že bude členem ústředního akčního výboru. Takže to ještě nikdo nevěděl. Co budeme dělat? Uděláme akční výbor. A udělal akční výbor na teologické fakultě. Samozřejmě teprve dodatečně se zjistilo, že to bylo to nejchytřejší, co se dalo dělat, poněvadž jinak by byl dosazený akční výbor. To bylo přesně to, co nechápal původně Heidegger a proč ho přemlouvali jeho kolegové, aby vzal funkci rektora. Protože rektorem byl Žid, lékař z lékařské fakulty, a rektorem nesměl být Žid. Dokonce ten sám ten Žid, který byl rektorem, přišel a žádal

Heideggera, aby to vzal, protože: když to nevezmeš, tak nám sem dosadí nějakého potvora. Tak se nechal Heidegger ukecat, potom se nechal ukecat, aby vlezl do *partaje*, pak aby to vypadalo, aby každé věděl, že vlezl, tak aby nosil *mundúr* a chodil v holínkách a hajloval, prostě už to jelo.

Tohleto nemusel nikdo Hromádkovi říkat. Hromádka byl okamžitě orientován a věděl, že musí udělat akční výbor na teologické fakultě, jinak tam budou nějakí jiní lidé rozhodovat. A udělal si ho ze svých lidí, z lidí fakulty. Také se nevědělo, co bude. Ale já bych vám tady ještě chtěl říct něco z prehistorie, aby bylo jasno, kdo to byl Hromádka že po pětačtyřicátém roce, po květnu pětačtyřicet, Hromádka se hned to první léto vrátil s celou rodinou do Československa. Ale vrátil se s tím, že už předem říkal, že nemůže tady zůstat, protože má závazky v Princetonu, a to nikoliv na univerzitě, nýbrž na teologickém semináři *Princeton Theological Seminary*, kde celou válku učil. A říkal to proto – ne že by nemohl, klidně by ho samozřejmě Američané uvolnili – ale bylo to domluveno s Benešem. Beneš požádal Hromádku, aby zůstal v Americe ještě, dokud se nevyjasní situace, kdy by bylo potřeba znovu ustavit zahraniční vládu. Tedy to jednak mluví o tom, že Beneš věděl, do čeho jde, a zároveň to mluví o tom, že Hromádka, když se v sedmačtyřicátém na podzim definitivně vrátil do Československa – on dvakrát tady byl vždycky v létě a zase odjel do Princetonu – a když se definitivně vrátil, aby zahájil své vlastní přednášky na teologické fakultě ve školním roce sedmačtyřicet, osmačtyřicet, tak on věděl, že dojde k něčemu, jako je únor. On o tom říkal, že se dokonce radil s Janem Masarykem a říkal mu, jak vidí situaci. A Masaryk mu říkal – to bylo těsně před návratem, že se tak někde setkali ještě v Americe – a Jan Masaryk mu říkal: „No, jak to může dopadnout?“ Teď cituji Hromádku, jak cituje Jana Masaryka, samozřejmě jsem u toho nebyl. Masaryk říkal Hromádkovi: „No, jak to může dopadnout? Jediní, kdo politicky tady pracuje, jsou komunisté, všichni ostatní se tváří, jako kdyby o nic nešlo.“

A do této situace se Hromádka vrátil, protože mu bylo jasno. Pravděpodobně – jestli to bylo s vědomím Beneše, nebo ne, já nevím, protože zdá se, že Beneš byl velmi málo orientován, poněvadž situace byla taková, že to nešlo řešit na základě jeho zkušeností, nešlo to řešit diplomaticky. Tady se to řešilo daleko tvrdšími prostředky, čili pravděpodobně už nešlo o žádné domlouvání s Benešem, ale nemohu ho vyloučit. Každopádně Hromádka se vracel poté, kdy dva roky zůstal v Americe, kdyby náhodou tady udělali komunisté převrat, tak aby byli lidé venku, kteří by mohli vytvořit zase zahraniční vládu. Hromádka se vrátil s tím vědomím, že dělat zahraniční vládu je nesmysl, ale že ten převrat bude. A on chtěl být tady. Tedy to je to, co říkám, že věděl, co dělá. To nebyl omyl z hlediska Hromádky, to nebyl omyl.

Možná, že by Hromádka býval měl potíže v Americe v době mccarthyismu, to není vyloučeno, ale spíš bych řekl, že ne, protože to je prostě v rozporu s celým jeho životem. Hromádka dovedl být pro každou situaci do jisté míry přijatelný a do jisté míry si uchovával své vítězství. On to dělal za první republiky a to dělal za války v Americe a to dělal po válce tady taky. On se neztotožnil s ničím.

No a teď proč asi se vrátil a proč tady chtěl být? Jeho koncepce byla asi následující. To, co se tady u nás stalo a co už se stalo předtím v Sovětském svazu, to je jakási velké *kataklysm*a týkající se nikoliv jedné země nebo jedné části světa, nýbrž to je jakási velká přestavba společenská, která se v perspektivě bude týkat celého světa. Něco takového, jako byla ta série buržoazních revolucí, které vyřídily feudalismus, tak teď bude něco podobného. V podstatě marxistické pojetí, ovšem chápáno z hlediska teologie. Teologové museli takovéto převraty přežít už mnohokrát.

Hromádka také měl celou řadu kázání, kde citoval například Jeremiáše. Ta místa, kde Jeremiáš doporučuje izraelským rodinám, které byly odvečeny z Izraele do zajetí, tak jim doporučuje, aby se nedívali zpátky, aby nečekali, kdy to praskne, ale aby začali stavět domy, budovat svá hospodářství, obdělávat pole a vzali na vědomí, že to je na dlouho. Doporučuju, abyste si přečetli Jeremiáše.

Dále velmi často Hromádka citoval Augustina, který žil v době, kdy padl Řím, kdy byl pustošen Řím, rozvrácen Germány a kdy křesťané měli dojem, že nastává konec světa. A on přišel s tím, že žádné město na tomto světě, ani tak velké jako Řím, nelze ztotožňovat s městem Božím, že město Boží je v nebesích. Že všichni křesťané jsou především občané tohoto nebeského města, nebeského království, nebeské říše, jsou občané toho nebeského světa a jenom tak jako ve vedlejších pracovních poměru jsou členy toho či

onoho království lidského. A že pád Říma neznamená konec všeho, nýbrž musíme se dívat na to, jak to je – je to pád Říma, musíme se orientovat na budoucnost. Svatý Augustin napsal o tom haldu knih, které se jmenují *De civitate Dei*, *O státě Božím* nebo *Obec Boží*.

A Hromádka leccos právě z Augustina citoval, když kritizoval, že naše církve, zejména naše protestantské církve – on to stále zdůrazňoval, poněvadž u katolíků se to ještě nepatřilo, a katolíky vidíte teda – on stále zdůrazňoval, že naše protestantské církve jsou buržoazní církve, že to jsou zburžoaznělé církve. To se nedalo o katolické církvi říct, protože to byla ještě feudální. A tedy co to znamená? Že protestanti si myslí, že záležitost Božího království, respektive záležitost církve, záležitost křesťanská, záležitost evangelia je spjata s buržoazní společností, s takzvanou buržoazní demokracií a tak dále. A teď nastává něco nového a to je zkáza, konec všeho, přicházejí ateisti a tak dále. Ne teď teprve musíme se dívat do budoucnosti, co bude, a být při tom, a ne se vyloučit hned na začátku.

Tedy Hromádka věděl, co dělá v tom smyslu, že chtěl být u toho a chtěl mít na to vliv. A proto tedy měl výhodnou pozici. Za první republiky byl velmi levě orientován, dále levěji než Rádl, a ani ne tak politicky jako spíš tak jako prostokřesťansky. Rádl byl totiž – promiňte, Hromádka byl hodně orientován na takzvaný náboženský socialismus Leonarda Ragaze, předchůdcové jsou *Blumhardti* a *Kutter*. To se také překládalo, u Laichtra vyšel *Kutter*, *Kutterova knížka, kde je Bůh?*, a ti *Blumhardti* vyšli jinde, jeden *Blumhardt*. A to byl také důvod, proč Hromádka později teologicky navázal na Karla Bartha, proč tak až vehementně recipoval Barthovu teologii, protože také Barth vyšel z náboženského socialismu a byl aktivním členem jednak sociální demokracie ve Švýcarsku jako farář, tam dělal všelijaké psí kusy, jako dělali socialisté všude, a měl potíže se státními úřady. To byl taky jeden z důvodů, proč přijal potom pozvání do Německa, kde se mu zdálo, že to je takové přiměřenější, a pak ovšem zůstal celou dobu švýcarským občanem, ač původně Švýcar, a nebyl zavřenej za Hitlera, nýbrž prostě byl vypovězen ze země, musel odejít.

Tedy tyhlety socialistické nebo sociálnědemokratické kořeny Karla Bartha přiblížily Bartha původně Hromádkovi, který vyšel z liberální teologie jako všichni teologové tady a jedině ji korigoval takovým zvláštním porozuměním pro pietismus, taková orientace luterská hlavně, takového pietistického luterství. No a tohleto, ten náboženský socialismus zejména otevřel Hromádkovi pohled na ty nehoráznosti buržoazní společnosti, kde se vyskytují lidé na hranici anebo pod hranicí sociálního minima, lidé o hladu, kteří nejsou schopni ani pro sebe najít dost obživy, ani pro své děti a podobně. To porozumění pro ty lidi, což je porozumění vlastní každému křesťanovi, pokud je to opravdu křesťan, neboť také Ježíš řekl, že blahoslavení chudí, neboť jejich je království nebeské. Není bohatých, nýbrž chudých. Toto je křesťanská linie. Socialismus a zejména komunismus, to jsou křesťanské hereze. Je to křesťanství, které vyhrázlo jedním směrem a zapomnělo na ty druhé stránky, ale je to dobré křesťanské, to má křesťanské kořeny. Nejsou žádné jiné kořeny socialismu a komunismu než právě křesťanské. Jsou jiné kořeny těch cest, těch falešných interpretací, těch omylů, ale socialismus sám tedy je tady v tom.

No tak a tohleto také otevřelo Hromádkovi, protože se o tom vyjadřoval naprosto jasně, tak tohleto otevřelo Hromádkovi některé cesty, které třeba Rádlovi byly zahrazeny, protože Rádl se rozešel s Nejedlým. Oni oba založili *Realistický klub* po první válce a rozešli se a klub se rozpadl, protože Nejedlý se orientoval na sovětský marxismus a Rádl se orientoval na křesťanskou interpretaci socialismu a pracoval v sociální demokracii. Tedy tahleta ještě levější než rádlovská hromádkovská orientace usnadnila jeho spolupráci s některými komunisty za první republiky v takzvaném španělském výboru. Ve třicátých letech se u nás ustavil výbor pro podporu Španělska jako v mnoha jiných zemích a Hromádka byl členem ústředního výboru tohoto spolku na pomoc Španělsku. A tam se seznámil s některými komunisty, kteří se potom tady stali členy komunistické vlády už po pětačtyřicátém roce a potom samozřejmě po únoru tím spíš. Mezi nimi zejména Nosek a Kopecký a Nejedlý samozřejmě. Nejedlý měl averzi vůči Rádlovi, ale menší averzi vůči Hromádkovi.

A Hromádka právě dovedl být takový uhlazený vždycky všude, takový *arbitr elegantiarum*, byl to jeden z nejlépe oblékaných intelektuálů v Praze, jak vzpomíná Komárková, šil u jednoho z nejlepších krejčích a

tak dále. Takže dokonce Šalda, který dosti střílel na Rádla a Rádl na něho, tak ho přijal a byl takřka odzbrojen tím hromádkovským úsměvem a takovou tou osobní schopností kontaktu a tak dále, takže byl nadšený a začal nadávat, a už mu to nevyšlo, Hromádka ho odzbrojil. Takže to byl člověk, který skutečně měl osobní šarm.

No a s tímto osobním šarmem tedy to dopracoval do Ústředního akčního výboru. A tam nedělal jenom poskoka, ale právě tam měl jisté možnosti skutečně celou řadu lidí dostat z kriminálu. Byla celá řada lidí, kteří byli zavřeni prostě proto, jaké měli funkce. Já nebudu jmenovat konkrétně, jenom jeden případ, který mně se zapsal zvlášť, poněvadž člověk, který byl jedním z tajemníků Masarykových v poslední době, už když byl Masaryk v penzi, to jest už nedělal prezidenta, když už byl na odpočinku, tak mu dělal knihovníka, mladičský muž tenkrát, potom ho převzal jako jednoho ze svých tajemníků Beneš. Když Beneš odjel, tak s takovou jakousi samozřejmostí tento člověk se stal tajemníkem Háchovým a když byl konec války, tak se zase stal tajemníkem Benešovým. Jako Benešův tajemník byl zatčen a vypadalo to na nějakých dvacet let. Hromádka za něj ztratil slovo a ukázalo se, že to je jenom nějaká ta tříška v lese, který se kácí, tak byl propuštěn. Pochopitelně se nemohl vrátit k svému – byl to právník – tenkrát byli právníci zbyteční, takže houfně byli převáděni do oceláren, do dolů a tak dál. Tento muž se přeškolil na elektrikáře vysokých napětí, lezl po stožárech a natahoval dráty. Potom, když už byl v penzi, se stal kurátorem církve, v které jsem také jakýmsi členem. Říkám to naprosto vědomě, to jakýmsi, až nějak to musím nazvat. Byl jsem pokřtěn a posléze oddán a stal jsem se... a teď mně ta církev strašně jde na nervy, ale nemám žádnou lepší, do které bych vlezl.

To je příklad, který jsem měl léta před očima. Tento člověk sice musel dělat montéra na stožárech, ale byl propuštěn. Takových případů byly desítky. Samozřejmě v některých případech to nešlo, například v případě jiného muže, o kterého se pokusil Hromádka. Byl to dosti vysoký funkcionář sociální demokracie, Žid, příslušník zahraničních vojsk – v Anglii byl vojákem – a byl před válkou i po válce jedním ze sekretářů Velké *Imky*. Tento muž byl zavřen. Hromádka protestoval, protože udělal tu úmluvu, že když *Imka*, Velká *Imka* a Akademická *Imka* se sama rozpustí, nebude nikdo zavřen. Díky tomu jsem unikl zavření na delší dobu já i celá řada dalších, ale tento muž byl najednou zavřen. Hromádka protestoval, ale ukázalo se, že důvody, proč byl zavřen, byly jiného typu a nebyly pokryty slibem, že nikdo z Akademické a z Velké *Imky* nebude zavřen za to, co tam dělal.

Hromádka do značné míry využíval možností, které mu vysoké postavení dalo. Potom přišla jakási iniciativa. Měl jsem vždycky dojem, že Hromádka nevěděl přesně, že to bylo propočítáno v Moskvě, a měl dojem, že ta myšlenka vznikla na teologické fakultě. To proto, že důvěřoval jakémusi prvnímu přednášejícímu *marxismu*, bývalému faráři, teď dokonce kurátorovi, který dělal kádrováka na teologické fakultě a který měl na starosti nejen učitele, ale také studenty. Když byly nějaké námitky proti studentovi, tento muž to zařídil vždycky na ministerstvu, nebo když ministerstvo něco potřebovalo, zařídil to na fakultě. Byl to zprostředkující důstojník mezi ministerstvem a fakultou. Celá řada studentů nedostala odklad nástupu vojenské služby a uprostřed studia musela jít sloužit. Teologové byli nespolehliví, takže šli k těm černým. Takhle někteří strávili spolu s mnichy na Slovensku – třeba současný děkan Evangelické teologické fakulty tam byl tři roky, i když služba byla dvouletá – v Hájnikách na Slovensku, a nebylo odvolání. Přerušené studium mohl dokončit, až se vrátí, když byl hodný, a leckdo nemohl, když moc nezlobil.

Hromádka měl za to, že ta myšlenka vznikla přímo na fakultě. Ve skutečnosti byla iniciována v Moskvě, a proto naše úřady projevovaly takové velké porozumění, když Hromádka přišel s nápadem, že by se u nás založila mezinárodní křesťanská organizace, Křesťanská mírová konference. Je to také jedna z organizací, které vysloveně vykonávaly jakési poslání všude tam, kde nebyl možný přímý sovětský vliv. Přes Hromádku to nebylo jednoduché a muselo se to všelijak nejdřív kamuflovat, později tlačit. Hromádka si čím dál víc uvědomoval, že je nastrčenou figurou a ta organizace že je nastrčená. Jenomže couvnutí nebylo možné a nebylo ani žádoucí, protože tehdy byl přerušen jakýkoliv kontakt křesťanů z našich zemí, které spadly do mocenské sféry Sovětského svazu, s křesťany na Západě. Nebylo možné žádné spojení, a

pokud někde nějaké zůstalo, tak to bylo na kriminál. Celá řada baptistů, metodistů a podobně, kteří stále tvrdili: „vždyť to není naše církev, to je světová církev a u nás má jenom malou filiálku“, byla zavřena jen proto, že udržovali kontakty se zahraničím. Pro Hromádku byla Křesťanská mírová konference strašně důležitá platforma setkávání křesťanů z obou stran. I když já a moji přátelé jsme nikdy nemohli do této konference vstoupit nebo se účastnit zasedání a byli jsme odkázáni na kontakty se zahraničními členy, jen pokud si na nás ve volné chvíli udělali čas nebo za námi přišli domů, navazovali jsme kontakty právě s těmi lidmi, kteří ze Západu do té konference šli jen proto, aby navázali kontakty. Ta konference měla neobyčejně pozitivní roli v tom, že byla až do let 1964 a 1965 jedinou platformou, na které se křesťané mohli scházet z obou stran rozdělené Evropy nebo rozděleného světa a měla ovšem také příslušné negativní důsledky, ale ty důsledky byly spíše negativní v děláni si jakéhosi image v zahraničí, ale u nás se projevovaly hlavně ty pozitivní stránky. Leč u nás ta Křesťanská mírová konference neměla co dělat, to byla *expositura*, to byla výkladní skříň pro zahraničí, ne pro práci tady.

No a Hromádka samozřejmě byl od počátku velmi důležitou osobou, která na sebe vzala úlohu tam, kde nemohli zasáhnout ideologové sovětští nebo Sověty nastrčení. Konkrétně třeba hned brzy po únoru bylo takové velké setkání křesťanů v Amsterdamu a tam došlo k takové velikánské diskusi, polemice mezi Dullesem, bratrem toho Johna Fostera Dullese, a mezi Hromádkou. Hromádka se stal jakýmsi tvůrčím ideologem toho pojetí křesťanství, které se nespojuje s buržoazní strukturou společnosti. A plete to do dneška.

Takže dneska, když užívám naschvál těchto termínů, těchto formulací, aby to ve vás vzbudilo jakousi negativní rezonanci, protože víte, že slovo buržoazní je tabu. Dneska se nemůže mluvit o tom, že jsme buržoazní společnost opět. Nebývá zvykem mluvit o tom, že žijeme v době restaurace, a to je fakt. To není žádná revoluce, to je restaurace, je to něco, jako byl *bonapartismus* po francouzské revoluci nebo něco takového. A to nemluvíme o té první revoluci, k tomu tady nedošlo. Tady je to spíš ten *bonapartismus*.

Uvědomme si, že dějiny jdou dál a že až se podíváte někdy do světa, uvidíte, že rozpad Sovětského svazu prostě nic neznamená ani v Evropě západní, ale zejména ne například v Latinské Americe. Tam si toho nevšimli. Tam akorát jim ubyly peníze, ale ubyly jen těm *expositurám*, které tam byly nastrčeny. Takže ty nefungují, ale jinak to všechno jede dál a nejsme na konci všech dnů. Nevěřím, že by nějaká restaurace měla dlouhého trvání.

I kdyby mé sympatie samozřejmě jsou na té druhé straně, ale i kdyby nebyly, tak každému rozumnému člověku musí být zřejmé, že společnost, ve které žijeme, je společnost totálně bez perspektivy. My jsme se dostali tam, kde jsme už byli jednou a ještě tam nejsme dokonale, poněvadž zejména po právní stránce a po spoustě jiných stránek ta společnost zdaleka není konsolidovaná, jako byla první republika a tak dále. Takže ty představy některých, že se musíme vrátit ke kapitalismu konce 18. století, ne-li dokonce 17., a tak dále, tohle je cosi, co můžeme nazvat anomálií. Je to reakce na to, co předcházelo, na těch čtyřicet let. Je to pochopitelné, ale intelektuálové si nemohou dovolit ten luxus, že se nechají zase oblbit nějakýma dalšíma pentlíčkama.

Tento svět, který ovládla technika nebo vědotechnika, který je plný informací a prostředků, jak se k informacím dostat, i když zároveň prostředků, jak informace utajit, to patří vždycky k sobě, to jsme si říkali, že kde je možná pravda, je možná i lež. A kde není možná lež, není možná pravda. Vždycky jde spolu oboje. Tento svět prostě není možný jako udržování většiny občanů v nevědomosti. A jistě sebevědomí těch nejnižších tříd už nelze zlikvidovat. Prostě a dobře, tam v podpalubí může být nějaký čas ticho nebo jenom lehké bručení, ale tam není mrtvo a nebude mrtvo.

Stát, společnost, která se nepřipraví řádnou sociální politikou na to vyhovět těm nejnižším třídám a zároveň se nepostará o to, aby se dostaly na vyšší úroveň, nenechá je v té nevědomosti, nebude si myslet, že to je fajn, že jsou blbí, nýbrž naopak jim poskytne veškeré prostředky k tomu, aby přestali být blbí. Společnost, která si tohleto nepřipustí, která naopak bude chtít všechno řešit ideologicky tím, že ono se to samo udělá, vláda bude dělat co nejméně, ono ono samo trh si najde a tak dále, tato vláda je

bez perspektivy. Ta bude mít velkou zásluhu, podobně jako měla vláda po tom rozpadu sociální demokracie po první světové válce, bude mít velkou zásluhu, že třeba udrží korunu. To se dodnes bere jako velká zásluha Rašínova, že navzdory tomu, že tady všechny ty země kolem nás prošly vlnou šílené inflace, ale opravdu šílené inflace, která se nedá srovnat s tím, jaká inflace nastala v Polsku, v Maďarsku a Rumunsku a tak dále. To byla šílená inflace. Tak československá koruna si udržela kurz.

To není jediný cíl vlády, aby udržela kurz, ale je to dobrý výsledek. A já si myslím, že dobrý výsledek této vlády, kterou my dneska máme, a už té minulé samozřejmě, poněvadž to nešlo udělat jenom tady, za těch pět let, dobrý výsledek je, že naše koruna nejenom, že si kurz mezinárodní udržuje, byť nereálný, tak že dokonce pomalu se ve svém kurzu posiluje. A to navzdory tomu, že ještě zdaleka nejsou řešeny ty největší problémy, před kterými před námi stojí, ačkoli jsme se rozdělili na dva státy právě proto, že Slováci by nás brzdili. A teď se ukazuje, že ono to ani u nás nejde rychle, poněvadž to nebezpečí prostě si nemůže žádná, žádná vláda dovolit dělat po čtyři roky, kdy je u vlády, dělat nepopulární opatření, protože pak by musela jít od válu. No a z toho důvodu u nás velká privatizace vážne a nemáme nezaměstnanost, jaká byla předpovídána. Předpovídána byla za předpokladu, že skutečně se to musí udělat rychle, najednou, jedním velkým řezem. Takhle vypadala ideologie. Jenže to by mělo samozřejmě, to by ještě více posílilo korunu, ale zároveň by to vedlo k sociálním problémům. Tak tohle je naše situace. Ale fakt je, že žádné vážné problémy, o nichž mluvil Vaculík kdysi na tom slavném druhém sjezdu spisovatelů, kde mluvil o tom padání balkónu a kde říkal, že tento sociální stát, socialistický stát, nevyřešil žádný ze základních společenských problémů, například stavění bytů, tak v té situaci jsme dneska. Bytů se staví ještě méně nebo je ještě méně bytů, staví se ještě méně bytů, než se stavělo v posledních letech za komunistické éry. Tady vidíš, že jsou problémy, které prostě neřeší, tato vláda to neřeší. Ty důvody je možno pochopit, ale jsou vážné. Tedy je to bezperspektivní záležitost.

--- (hejdc18b_cleaned.flac) ---

Hejdánek: ...v té nové epoše, kdy by těch lidí mělo být ještě víc. Já chci jenom říct: toto je opravdu přechodné období. A dneska jsem zabrousil do této věci, poněvadž si myslím, že je potřeba – budeme teď vzpomínat konce světové války, za tři neděle tady máme výročí. Musíme dělat jakési vyúčtování. *Filosofie* si nesmí dovolit obcházet to jako pes koryto horké kaše. Neříkám to pořád, ale někdy se to říct musí. Toto je tedy naše situace. Já jsem tím chtěl jenom vložit, že není všemu hned konec a je možná, že přijde ještě doba, kdy na celou tu minulou éru budeme se muset podívat ještě jinak, než se na ni dnes díváme. Dnes je to příliš zjednodušené a příliš ideologizované.

Není pochyby o tom, že šlo o jakési prorůstání zločineckých organizací nebo jedné velké zločinecké organizace s hnutím, které původně ale zločinecké nebylo. A to, že se to pořád svářelo, ty dvě věci, vytváří vlastní charakteristiku té doby. Moje zkušenost je taková, a to je bohužel něco, co dneska se nechce oficiálně připouštět – moje zkušenost je taková, že kdykoli jsem se dostal do nějakých potíží, a já jsem se dostával ustavičně do potíží, tak to bylo vždycky kvůli věci, která se mi zdála spravedlivá. Tak to bylo v šedesátých letech, kdy jsem měl i různé funkce, tak jsem se mohl spolehnout vždycky na komunisty. Ne na všechny, ale na ty, kteří to mysleli vážně. Je potřeba vzít v úvahu, že byli někteří komunisté, a to nemyslím marxisty filosofy – filosofové samozřejmě, ti byli prodejní, ti byli dětsky prodejní.

Ale komunisté... já jsem byl v lékařském ústavu výzkumném a samozřejmě tam všude to bylo založeno, tam rozhodovala o všem komunistická strana, výbor a ředitel řídil ústav před komunistickou organizací. A teď do toho měla také fungovat organizace ROH, místní, tedy závodní výbor ROH. Bylo samozřejmě, že v tom výboru jednak většinu mají komunisté a zadruhé, že předsedou je komunista. A teď se stalo v jedné volbě, že komunisté dostali menšinu a zvolený výbor mě zvolil jako předsedu.

Takže já jsem dělal tři roky předsedu, nekomunista, a s menšinou komunistů. Protože jsem byl zvolen také hlasy komunistů, tak to bylo předmětem zvláštního stranického šetření a komunisté, kteří pro mě hlasovali, dostali stranickou důtku. Nicméně se jelo dál. A já jsem měl pak obrovské spory s ředitelem ústavu. To kdybych vám vyprávěl, to by bylo na dvě, možná na tři detektivky i se smrtí a s únosy a s

uzavřením vědeckého pracovníka na uzavřené oddělení u Myslivečků.

Tam tedy ředitel udělal všechno, co mohl, aby mě nějakým způsobem znemožnil. Teď já jako nestraník měl velmi obtížnou situaci a musím říct, že kdyby nebylo pomoci ze strany straníků, kteří věděli, že dostanou po hubě, ale zároveň mně do ksichtu nemohli říct: „Jdi se vycpat, my s tebou nejdem.“ Protože tohle mně nestraníci řekli běžně: „Neblbni, co to děláš? Co si myslíš, v jakém státě jsme?“

Tak já mám zkušenosti ty, že v té době, kdy bylo možno něco slušného udělat, tak jenom se straníky, ne s nestraníky. Ti byli podělaní zaprvé a zadruhé nechťelo se jim riskovat. To byla situace minulosti a my musíme o tomhle vědět a nesvádět všechno na komunisty. To je strašně laciná záležitost, zejména když to dělají lidé, kteří celou dobu v tichosti kolaborovali a poměrně slušně si žili. No a teď nemají žádné velké kádrové hrby, nebo aspoň se podařilo je ututlat.

Já bych chtěl, abyste tohle brali jako jistý pokus o výklad, že jakýsi *aktivismus* nebo jakási aktivita v těch minulých letech nemusela být úplně nesmyslná. A že lidem, jako jsem byl já, kteří nikdy v té straně nebyli, a přesto měli zkušenost, že občas se o nějakého straníka mohou opřít, když mají potíže.

Je třeba lišit velice přesně a do hloubky lišit mezi komunistou a komunistou. To není všechno totéž a strhávat to do jednoho pytle není možné. Změnila se situace až v sedmdesátých letech, kdy řada velmi velkých potvor byla také vyloučena z partaje tenkrát, protože oni neodhadli situaci, přidali se k reformním komunistům, poněvadž si mysleli, že to je ta strana, která zvítězí. Takže řada oportunistů byla také mezi reformními komunisty. Ale reformní komunismus v podstatě byl pokusem o nápravu toho nejhoršího, co se tady dělo. A říkat, že základní chyba reformních komunistů spočívá v tom, že jejich reforma byla pouhou reformou a ne změnou celé situace, je prostě *žargon* bolševický. Jenom se převlekl do jiné situace.

To je tedy jedna věc a to představuje jakousi scénu, jakési pozadí toho působení Hromádky. To nebylo tak nesmyslné, jak se to dneska může nezúčastněnému jevit. Hromádka byl přesvědčen, že každá revoluce, jak se vyjadřoval několikrát, jednou to ještě vzpomenete, že znamená, že se zvedne kal ode dna. A že to nějaký čas trvá, než se zase usadí. A že pochopitelně v té době toho kalu zvednutého je bezpředmětné, je beznadějně chtít moralizovat. Je potřeba se uchovat pro situaci, až se kal usadí a začne jakýsi normálnější život. A pak je třeba, aby tady byli křesťané. Hromádka to formuloval tak, že komunisté jsou připraveni na to, aby to tady všechno zvalcovali a postavili nový dům. Ale už nemají sil, nemají prostředků k tomu, aby formovali člověka, který v tom novém domě bude bydlet. Tak si představil tu novou společnost. To bude nějaký dům, v kterém ale budou muset bydlet lidi. A jestli tam budou bydlet lidi starší, no tak na co je nový dům? Ten nový dům má smysl jedině, když i ti lidi budou převychováni, budou nově orientovaní, když se s nimi něco stane. A komunismus není schopen nic takového udělat, tedy tady musejí být křesťané, kteří zase budou pomalu pracovat, jako to bylo mnohokrát v dějinách, budou pomalu pracovat na jisté humanizaci, zkulturnění toho nového stavu, toho nového domu, který budou obývat lidé z velké části sešlí z toho kalu, který se zvedl ode dna. Někaký čas to bude trvat. Zkušenost z minulosti. Po každé revoluci to tak bylo. Proč by to teď mělo být jinak?

Hromádka do toho nezakalkuloval stalinismus. On to nevzal dost vážně, to, že ten stalinismus je vlastně v rozporu napříč proti všemu, co dosavadní socialisté chtěli. To on nerozpoznal. A tím se stal spoluodpovědným za to, že dneska můžou blbci říkat, že komunismus a socialismus je jedna věc. A není. Socialismus má budoucnost, komunismus nikoli. Navíc komunismus si vymysleli křesťané, je to ta křesťanská *herese*, a křesťané by se od toho neměli moc distancovat. Měli by to brát jako svou vinu. A to myslím docela vážně. A to je v hloubi toho náboženského socialismu a to měl Hromádka také vědět. Tedy to je obecně k tomu Hromádkovu selhání po válce. Ovšem Hromádka není jenom Hromádka poválečný po druhé světové válce, Hromádka je především velký český myslitel doby těsně poválečné, to jest posledních let desátých, let dvacátých a začátku let třicátých. Po této stránce já ho řadím mezi filozofy. Hromádka udělal celou řadu věcí, které tady neudělal u nás žádný filosof. Měl vliv na Rádlu, i když Rádl měl zas vliv na Hromádku, ale myslím, že ten vliv Hromádkův na Rádlu byl větší. I když zase na druhé straně Rádl byl daleko připravenější na ty změny. Rádl třeba velmi pochyboval o dialektické

teologii, o Barthovi a podobně, napsal článek proti Barthovi a Hromádka mu ho nepustil, v *Křesťanské revui* ho Rádl nemohl otisknout, takže jsou kartáčové otisky, ale nevyšlo to. Teprve po letech se to vydalo v šedesátých letech, když už to nebylo horké, ale Rádl neměl rád Bartha, kterému naopak obětoval své vlastní myšlenkové úsilí Hromádka.

A tak to je to poslední, co bych chtěl ještě dneska říct, že Hromádka, který začal jako luterán se značně pietistickým nádechem s důrazem na zbožnost, na osobní zbožnost a relativizaci teologie jako teoretické práce, se stal systematickým teologem číslo jedna, to znamená de facto filosofem. Jeden jeho žák jednou v jedné přednášce, která vyšla pak a doteďka je zahrnuta do souboru jeho menších prací o teologii a filosofii, prohlásil, že to, co je na teologovi vidět, je filosof. Já vždycky teologům, kterým přednáším na teologické fakultě, říkám, že bych strašně rád, aby ten filosof, který je na nich vidět, nebyl příliš odpudivý. Příliš blbý.

Tedy ten filosof, který je vidět na Hromádkovi, kterého si můžete bez jakýchkoli koncesí teologů sami ověřit se čtením jeho textů, ten filosof je relevantní a je v našem kontextu významný. To je taky proč jsem ho tam zahrnul. Hromádkova koncepce do té doby, než byl až příliš ovlivněn Barthem, je asi taková: reformace znamená zásadně novou orientaci v životě i myšlení křesťana. Reformace je reformací nejenom mravní, nejenom teologickou, tedy dogmatickou, ale je možná jen jako také, jenom když také bude reformou, reformací způsobu myšlení. Jenomže v této věci říká výslovně Hromádka na několika místech a najdete to také v tom jeho největším triptychu *Křesťanství v myšlení a životě*: reformace zůstala dlužna dějinám něco, totiž zůstala dlužna svou vlastní filosofii. Nestačí teologie, je potřeba reformovat filosofii. Reformace má-li mít novou teologii, musí mít také novou filosofii. A bohužel reformace takovou filosofii nevytvořila. Proto tento úkol trvá. A koncem let dvacátých a začátkem let třicátých Hromádka trval na tom, že reformaci je třeba ještě dokončit tím, že bude vytvořena nová filosofie, která bude přiměřená tomu reformačnímu poselství. A co to znamená přiměřená reformačnímu poselství? To znamená, která bude přiměřenější, raději než přiměřená, přiměřenější tomu prvnímu poselství první církve. Protože, ale to už dodávám, to on takhle ostře neříká, protože od té doby té první církve proniklo do teologie i do filosofie křesťanské to, co odkázala řecká antika tedy domyslet filosoficky reformaci znamená domyslet filosofii, která by dnes nebyla v poutech scholastiky. Poněvadž Luther spolupracoval s Melanchthonem a to byl scholastik, to byl první protestantský scholastik, nebo největší protestantský scholastik. Luther vůbec necítil potřebu inspirovat nějakého filosofa, aby začal jinak filosoficky myslet. Čili toto je základní, podle Hromádky té tehdejší doby, základní nedostatek reformace a on byl přesvědčen, že je potřeba to dohnat. Já jsem to jednou komentoval za jeho života v tom smyslu, že tento jeho požadavek, v podstatě správný a oprávněný, se stal už anachronismem. Protože dneska chtít usilovat o nějakou protestantskou filosofii je už *nonsens*. Dneska, jestli je něčeho potřeba, tak je to křesťanská filosofie, která bude společná všem křesťanům a ne zvláštní protestantská, oddělená od katolické, oddělená od pravoslavné a podobně. Prostě dneska dokonce teologové se nemohou domluvit právě proto, že neexistuje žádná filosofická tlumočnická funkce.

Protože každý je zapořen do jiné filosofické šlamastyky a nemají společný jazyk. Ale tohle je velice, velice důležité. A v rámci tohoto požadavku na novou filosofii se pokusil Hromádka v osmadvacátém roce vytyčit jakýsi program ve své inaugurační řeči, když byl poprvé zvolen děkanem. A tato inaugurační přednáška byla právě o *Pravdě v teologii*. A není to jenom o pravdě v teologii, je to o pravdě, která je táž pro teologii i pro filosofii i pro vědy i pro každodenní život. No a tedy o tomhle si příště něco začneme říkat, vydrží to nejméně na dvě, možná na tři přednášky, Hromádkovo pojetí pravdy koncipované jako jakýsi předběžný rozvrh, jak by se měla reformovat filosofie tak, aby byla přiměřená reformačnímu odkazu, a to znamená ne reformaci samotné, nýbrž tomu, co hlásala reformace, totiž návratem k tomu prvnímu učení první církve. Jinými slovy, to tam ještě u něj není, ale je nám to dneska jasné, že v podstatě jde o to vytvořit filosofii, která by nebyla tak cizí hebrejské tradici.

Tak. Tímto bychom mohli skončit. Já nevím, jestli jsem něco nevynechal, asi možná ano, ještě z těch osobních věcí, ale kdyby něco, tak to můžeme někdy příště.